דרשוני כרך א — אחֵר ברחמים

אחֵר ברחמיםרות קרא-איוונוב קניאל

אין מקדשין נשים במועד.רבי יהודה מתיר, שמא יקדמנו אחר ברחמים.ממאנין ומגרשין וחולצין ומייבמין במועד (תוספתא, מועד קטן א, הלכה י)

מהו אחר?פשט הכתוב אחר זה המאחר. אחר זה מאוחר, ויכול אף להקדים ולבוא טרם זמנו, שנאמר 'אחור וקדם צרתני' (תהלים קלט, ה), ואחד המקדים ואחד המאחר, בעיניו כולן כחד ומתקיימים על פי כוונותיו. ושנינו 'ראויה היתה לדוד בת שבע אלא שאֲכָלָהּ פגה', שבאה אליו במכאוב והוא לקחהּ טרם זמנה.

ורמז כי זיווג שני הוא אחר, וכל שני הוא אחר.ולא אמר זר, שנאמר 'והזר הקרב יומת' (במדבר ג, י), ולא רצה במותנו שאמר פעמיים: 'ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'' (ויקרא יח, ה) ואמר: 'ואתן להם את חקותי ואת משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' (יחזקאל כ, יא). שיש המתחייה בזיווג ראשון ויש המתחייה בזיווגו השני, זה אחר. ואין מוקדם ומאוחר בתורה; עתים זוכה אדם בזיווגו הראשון ועתים מתהפך הגלגל וזוכה בו אחר. ולמדנו שיש אדם הזוכה בזיווגו האחֵר קודם, ואחר תיקונו שב ומוצא את ראשיתו. והכול על פי כוונותיו ואין מהרהרים אחר מידותיו.

דרש אם תחסירו מעט, נמצא אח לשון אחֵר. והכיצד יהפוך אח לאחר? אלא לאחַר שנוספת לאח רי"ש יתרה – שמניח עולמו: ראשו, ריאותיו, ראשיתו, רצונו – ובא על אשת אחיו להקים שמו ולגאול נחלתו, ואזי מקדים האחר לתקן את אשר לא התקין הראשון במקומו. שהאחים אחרים זה לזה, בין מייבמין בין חולצין. שמקורם אחד הוא ונעשה פירוד משעה שחטא אדם הראשון ואכל מעץ הדעת הטוב שברע ונתרבו הנטיעות וכל עניין אחווה לעובדה ולשמרה.

ועל פי דרך הסוד האוהבה יותר מגופו, יש שהוא אחֵר לעצמו, ועל כן גדולה מעלתו ויתרה. ויש אומרים אחֵר לשון מחשבה אחרת, שחייב אדם לשאת אשה בנעוריו טרם יטרידוהו מחשבות אחרות, טרם יפסיד את כל העולמות.

ומאי רחמים?רחמים לשון רחם, לשון אהבה, לשון חמלה, לשון הגשמה ושפע ותיקון ושמחה ובחירה. אף אם אינם ניכרים ואף כאשר הם מאחרים.ומה עניין הכרעות לרחמים, וכיצד זה יקדמנו אחר ברחמים? שכל התיקונים במקורם תלויים. ונאמר מקור במים ובגשם ובדמעות ובדמים ובגאולת ישראל ובחיים. וסוד המקור שהוא גבוה מכולן בשורשו העליון ויש ומתהפך במציאות לדינים קשים.על כן נאמר 'שמא יקדמנו אחר ברחמים'. שמא, חששנו: שמא נפלנו, שמא טעינו, שמא קלקלנו. שמא זה האוהבה יותר מזולתו, רחמיו והזדקקותו מכריעים, שמא רחמי האשה

מכריעים בדרכי החיים, שמא רחמי שמים באים ומקדימים לזה הזקוק יותר מחברו לכל אלו רחמים.שאין דוחין נפש מפני נפש.

ויש אומרים שכל האי עובדא נאמרה בנפשו של אדם, שפעמים הוא אחֵר לעצמו, ופעמים מקדים הטוב לרע ופעמים מאחֵר. ופעמים מתחברים כוחות הנפש לקיים זיווג חלקיהם כראוי, ופעמים אין מתחברים ונזקקים לתיקון ולתשובה ולזיווג שני ברחמים רבים.

ונאמר 'לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה כי תועבה הוא לפני ה' ולא תחטיא את הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה' (דברים כד, ד) ושם נאמר 'כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהי הלביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח' (שם, כד, ה). ומה ענין המקראות זה לזה? שאף אנו ישראל, שֶׁבנוּ אל אלוף נעורינו והוא השיבנו אליו אחר דרכינו בגויים, וניחם אחריתנו והטבילנו וקידשנו במצוותיו והיינו בעיניו כחדשים, ומצא חן בעינינו ונקי היה לביתנו לארצנו ולנחלתנו. שיש רחמי שמים נכמרים לעשות תיקון בכל העולמות, למרות שהקדימונו אחרים ברחמים.

ונאמר 'ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו. ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחרי קחנה' (שם, כ ו-ז), וכל 'פן' שנאמר בתורה לשון צער, לשון צרה. ונאמר 'אלהי צדקי בצר הרחבת לי' (תהלים ד, ב) ולמדנו מרבותינו שדווקא במקום הצרה והצוקה, בתוכה עצמה השם יתברך מרחיב לנו ומושיע.

שבהיכלי תמורה אנו חיים, שנאמר 'ויאמר הגאל לא אוכל לגאל לי פן אשחית את נחלתי גאל לך אתה את גאלתי כי לא אוכל לגאל וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה..' (רות ד, ו-ז). ואין דוחין נפש מפני נפש, בזכות שאנו חיים. ומתפללים.

ראויה היתה לדוד בת שבע אלא שאכלה פגה – בבלי, סנהדרין קז, ע"א. שדוד לקח את בת שבע באיסור, לפני שנעשתה מותרת לנישואין. ונאמר מקור במים – ירמיה ב, יג. ובגשם – תהלים קד, ג. ובדמעות – ירמיה ח, כג. ובדמים – ויקרא כ, יח. ובגאולת ישראל – זכריה יג, א. ובחיים – תהלים לו. וסוד המקור שהוא גבוה... ומתהפך במציאות לדינים קשים – עפ"י ספר 'שערי גן עדן', שער אותיות, אות ד, עמוד קב-קו. שאין דוחין נפש מפני נפש – משנה, אהלות ז, ו. במקום הצרה מרחיב לנו – על פי ליקוטי מוהר"ן, תורה קצה.